

วิธีการผลิตกับความมั่นคงของชีวิตจังหวัดศรีสะเกษ

Production Way and Security of Life in Sisaket ,Thailand.

ปกรณ์ชัย สุพัฒน์¹, พงศธร ทวีธนาวิชย์², ณิชกร โต๊ะสิงห์³, ทองอุ่น มั่นหมาย⁴,
มัญญา นาคสิงห์ทอง⁵

Pakronchai Suphat¹, Pongsatorn tawetanawanit², Nathagorn Tosing³,

Thongon Mounmachy⁴, Mananya Naksingthong⁵

บทคัดย่อ

ชุดโครงการ วิธีการผลิตกับความมั่นคงของชีวิตจังหวัดศรีสะเกษภายใต้องค์ประกอบการศึกษาของโครงการย่อยประกอบด้วย 1) โครงการยางพารากับท้องถิ่น 2) โครงการปาล์มชนกับท้องถิ่น 3) โครงการหอมแดงกับท้องถิ่นและ 4) โครงการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ (สุกร) กับท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการผลิตต้นทุนแห่งการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสร้างความมั่นคงของชีวิต สู่การพัฒนาเชิงบูรณาการอย่างยั่งยืนของห่วงโซ่ยางพารา ปาล์มชน หอมแดง สัตว์เศรษฐกิจ(สุกร) ของจังหวัดศรีสะเกษภายใต้การวิจัยเชิงผสมผสาน ผลการศึกษาพบว่าสังเคราะห์การเรียนรู้ภายใต้แนวคิด “เกษตรพอเพียง – น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นฐาน” โดยมีกระบวนการแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ระดับบริบทการดำเนินงานวิธีการผลิต ระดับปัจจัยนำเข้าเชิงวิธีการผลิต ระดับกระบวนการเชิงวิธีการและระดับผลลัพธ์เชิงวิธีการผลิต ทั้งภูมิปัญญาแห่งการถ่ายทอดสัตว์เศรษฐกิจ (สุกร) การบูรณาการความเชื่อกับปาล์มชน ภูมิปัญญาแห่งดินของหอมแดง และ เรื่องเล่าภูมิปัญญาแห่งผู้ปลูกยางพารา

คำสำคัญ : วิธีการผลิต, ความมั่นคง, จังหวัดศรีสะเกษ, เกษตรพอเพียง

¹ อาจารย์, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ tel. 086-3550703 E-mail tourlek_tum@hotmail.com

² อาจารย์, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

³ อาจารย์, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ tel. 095-6212045 E-mail Nathagorn.t@gmail.com

⁴ อาจารย์, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ tel. 0803774114 E-mail tourlek_tum@hotmail.com

⁵ พนักงานราชการ, หน่วยประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ tel. 0803774114 E-mail tourlek_tum@hotmail.com

¹ Lecture, Faculty of Education, Sisaket Rajabhat University tel. 086-3550703 E-mail tourlek_tum@hotmail.com

² Lecture, Faculty of Science and technology, Sisaket Rajabhat University tel. 086-2589236 E-mail Pongsatorn.t@sskru.ac.th

³ Lecture, Faculty of Science and technology, Sisaket Rajabhat University tel. 095-6212045 E-mail Nathagorn.t@gmail.com

⁴ Lecture, Faculty of Education, Sisaket Rajabhat University tel. 0803774114 E-mail tourlek_tum@hotmail.com

⁵ ticker tape, Education Quality Assurance Unit, Sisaket Rajabhat University tel. 0803774114 E-mail tourlek_tum@hotmail.com

Abstract

The study was to study the production way of life security in Sisaket underneath the branch studies, they are as follows : 1) Rubber and Local Area Project,s 2) Community Forest and local area Projects 3) Shallot growing and local area projects and 4) Livestock (Hogs) Growing and local area Projects. In order to maintain sustainable integration development of chains integrating production of : rubber, community forests, shallots, livestock (hogs) in Sisaket underneath mixed research. The authors applied these studies from “sufficient agriculture – based on sufficient economy” The results show that: the context level on operation of production, input level of production, Process level of production and the result level of production methods were essential.

Keywords : Production way, Security of Life, Sisaket Province

บทนำ

ความมั่นคงทางอาหารและพลังงานโลกจะเป็นปัญหาสำคัญเนื่องจากความต้องการบริโภคสินค้าเกษตรและอาหารเพิ่มขึ้นจากการเพิ่มประชากรโลกรวมทั้งอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่คาดว่าจะสูงขึ้น ขณะที่ปริมาณผลผลิตพืชอาหารโลกลดลง ประกอบกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างการผลิตพืชอาหารและพืชพลังงานในอนาคต (ปัญญาศิลป์ เสนีย์. 2547 : 32) ประเทศไทยจะต้องการพัฒนาสู่ความเป็นครัวโลกจึงมีการสนับสนุนให้การยกระดับในการแสวงหาแนวทาง ในการจัดการห่วงโซ่อุปทานทางด้านเกษตร ซึ่งเป็นระบบที่จะนำไปสู่พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนรวมทั้งเผยแพร่ให้ความรู้และดูแลป้องกันด้านสุขภาวะของประชาชนสอดคล้องกับจังหวัดศรีสะเกษที่ต้องการสร้างหลักประกันความมั่นคงภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงโดยใช้วิกฤติอาหารเป็นตัวนำในการขับเคลื่อนจังหวัดศรีสะเกษ พื้นฐานเกี่ยวกับทรัพยากรด้านอาหารที่สำคัญมีความพร้อมด้านวัตถุดิบทางด้านอาหารที่หลากหลายนอกจากข้าวที่เป็นพืชหลักประกอบไปด้วย การปลูกยางพาราซึ่งมีปริมาณการผลิตอยู่ในระดับที่ 2 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

(วิฑูรย์ ปัญญากุล. 2547) มีป่าชุมชนที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญ มีการผลิตหอมแดงเป็นอันดับหนึ่งของประเทศไทย รวมทั้งมีการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจได้แก่ สุกร เข้าสู่กระบวนการสัตว์เศรษฐกิจกระจายอยู่ทุกพื้นที่ของจังหวัด (ผู้จัดการรายสัปดาห์. 2550)

จากกลไกของวิถีศรีสะเกษทั้ง 4 ประเด็นความหลากหลายของทรัพยากรในพื้นที่จึงนำไปสู่การดำเนินการวิถีการผลิตซึ่งสอดคล้องกับความมั่นคงในชีวิตเนื่องจากต้องมีการสร้างกระบวนการพัฒนาที่ถูกต้อง (นิคม มุสิกคามะ. 2542) ควรจะมาจากความมั่นคงจากรากฐานของสังคม ความรู้ ความเชื่อ และวิถีของเกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การวิจัยวิถีการผลิตกับความมั่นคงของชีวิตจังหวัดศรีสะเกษใช้กระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research หรือ PAR) เป็นกระบวนการที่จะสะท้อนความเป็นจริงที่มีความแตกต่างหลากหลาย ซับซ้อนและมีพลวัตได้ดีที่สุด โดยไม่มีรูปแบบที่ตายตัว ไม่มีสูตรสำเร็จ แต่ต้องมีวิวิธวิทยาที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และความลงตัวอยู่ที่สถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมบนฐานวิถีการผลิตกับพื้นที่ (เสนห์ จินะ. 2551 : 25) ในการปฏิบัติของผู้ปฏิบัติหรือผู้ดำเนินงาน (ชาวบ้าน) ที่เริ่มต้นจากผู้คนที่รอบรู้กับวิถีชีวิตของตนเอง เป็นประสบการณ์

ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาความรู้และทักษะในการปฏิบัติ ซึ่งเป็นวิธีการที่มีอยู่แล้วในมือที่จะนำมาพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าโดยการวิจัยแบบ PAR ว่า ผู้ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการทำวิจัยทุกขั้นตอน ตั้งแต่การตั้งคำถามงานวิจัยจนจบกระบวนการหาคำตอบทั้งหมด ในกระบวนการนี้ชาวบ้านจะเรียนรู้โดยไม่ต้องเขียนการวิจัย เพราะชาวบ้านได้เข้ามาร่วมวิเคราะห์และได้รับข้อมูลแล้วว่าเกิดอะไรขึ้น เพราะฉะนั้น การวิจัยแบบนี้ขึ้นอยู่กับจุดยืนของนักวิจัย ก็คือการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับคนธรรมดาทั่วไป เป็นวิธีการที่เรียกว่า empowerment อย่างหนึ่ง ที่ทำให้ชาวบ้านเข้มแข็งและเรียนรู้เพื่อที่จะมีพลังต่อรองกับคนอื่นได้มากขึ้นบนเส้นทางแห่งการเรียนรู้ และมีส่วนร่วม สามารถนำการวิจัยเชิงปฏิบัติ การอย่างมีส่วนร่วมมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนได้ ซึ่งจะส่งผลก่อให้เกิดต้นแบบวิธีการผลิตกระบวนการเรียนรู้ และชุดความรู้สู่การถอดแบบบทเรียนของกลุ่มพื้นที่ พื้นที่เรียนรู้เพื่อนำไปสู่ความเป็นกลไกเสริมแรงเน้นการพัฒนา ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่กลุ่มพื้นที่ขยายผลในจังหวัดศรีสะเกษต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาเชิงบูรณาการในการขับเคลื่อนวิธีการผลิตบนฐานห่วงโซ่การผลิตที่ก่อให้เกิดความมั่นคงของชีวิต “คนศรีสะเกษ” อย่างยั่งยืน ภายใต้องค์ประกอบบนฐานการเรียนรู้

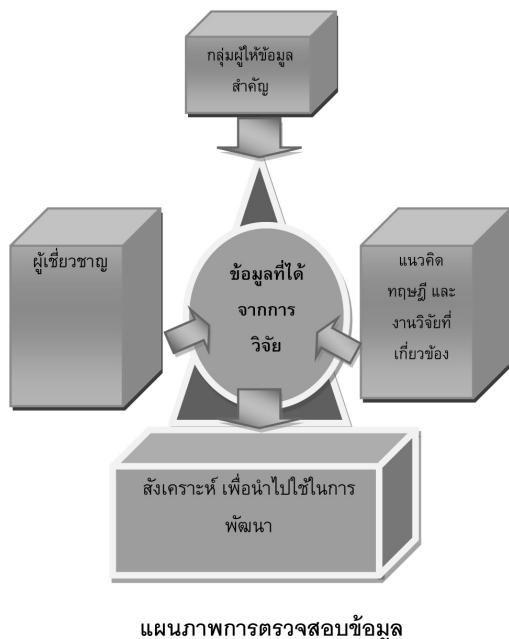
วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participation Action Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงผสมผสาน (mixed Method) ในการตรวจสอบกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกระดับของการมีส่วนร่วมเพื่อก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ อำนาจเป็นของคนในชุมชนเป็นตัวแทนและควบคุมองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นภายใต้วิธีการผลิต “คนศรีสะเกษ”

(ปัญชร แก้วส่อง. 2556) ที่เน้นการมีส่วนร่วมวิธีค้นหาความจริงจากเหตุการณ์ และสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ตามความเป็นจริง โดยพยายามวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเหตุการณ์กับสภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ (Insight) จากภาพรวมของหลายมิติ (สุภางค์ จันทรวานิช. 2548 : 123) ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากการสำรวจเชิงบริบทเพื่อสร้างแนวทางในระดับคุณภาพโดย ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่สร้างคำถามโดยการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวัตถุประสงค์ แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กรอบแนวคิดของเรื่องที่ศึกษา และคำนิยามศัพท์ปฏิบัติการ เพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์

ทั้งนี้ ในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจะไม่เรียงลำดับข้อคำถาม แต่จะเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ภายใต้บรรยากาศการสนทนา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบไม่เป็นทางการ เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ อึดอัด โดยประเด็นที่กำหนดในแบบสัมภาษณ์ เป็นเพียงแนวคำถามในการสัมภาษณ์เท่านั้น ในกรณีที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบคำถามไม่อยู่ในประเด็น ผู้วิจัยจะกระตุ้นให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เข้าสู่ประเด็นการสัมภาษณ์ต่อไป สำหรับ แนวทางการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยพยายามเชิญชวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิพากษ์ ผลการศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยตั้งประเด็นคำถามและให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระโดยผู้วิจัยได้ส่งสรุปผลการศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มได้ศึกษาก่อนล่วงหน้า ส่วนการใช้แบบสอบถามเป็นกระบวนการในการตรวจสอบประเมินผลเชิงกว้างอ้างอิงเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการเชิงคุณภาพสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ผู้วิจัยจะดำเนินการนัดหมายการขอเข้าพบเพื่อสัมภาษณ์ และสัมภาษณ์

ในประเด็นตามแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น พร้อมกับบันทึกเทปและรูปภาพระหว่างการสัมภาษณ์และเมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์แล้วจึงทำการถอดเทปอย่างละเอียดการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้บันทึกเทปและรูปภาพระหว่างการสนทนากลุ่ม พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลที่สำคัญไว้ เมื่อสิ้นสุดการสนทนากลุ่มแล้วจึงถอดเทปอย่างละเอียด สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติในการแจกแจงข้อมูลเชิงประจักษ์ วิธีการตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) (สุภางค์ จันทวานิช. 2548 : 130) โดยใช้วิธีการสังเกตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ระหว่างการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม รวมทั้งสรุปผลจากการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม นำไปเปรียบเทียบกับข้อมูลแนวคิดทฤษฎี กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาแยกแยะเนื้อหา จัดหมวดหมู่ จัดกลุ่มข้อมูล และตรวจสอบความถูกต้อง จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมเรียงเรียงข้อมูล จัดลำดับตามเนื้อหาที่ต้องการศึกษามากกว่ากับข้อมูลที่เกี่ยวข้อจากการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มไปหาความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้รับการสัมภาษณ์เชิงลึก และเพิ่มเติมข้อมูลที่ค้นพบใหม่จากการสนทนากลุ่มในงานวิจัยนี้ด้วยนอกจากนั้นยังนำกระบวนการเชิงปริมาณการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ คำนวณหาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบซึ่งได้จากแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการใช้วิธีการหาค่าความถี่ สรุปออกมาเป็นค่าร้อยละคำนวณหา ระดับความต้องการของผู้ตอบ แบบสอบถาม โดยวิธีการหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และคำนวณหา ข้อมูลเกี่ยวกับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่มีลักษณะปลายเปิดใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา แล้วสรุปออกมาเป็นค่าความถี่ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยเป็นกระบวนการเสริมข้อมูลเน้นความสอดคล้องของกระบวนการตั้งตารางแสดงการเก็บข้อมูล

ตารางแสดงเก็บข้อมูล

PAR	วิธีการ		วิธีการผลิต				จำนวนข้อมูล	ประเด็นศึกษา*	ต้นแบบวิธี
	ปริมาณ	คุณภาพ	หอม	ยาง	ป่า	สุกร			
การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง	✓					✓	143	1	บริบท
	✓	✓				✓	12	2	
	✓	✓	✓				12	3	
	✓		✓				86	4	
	✓			✓			142	5	
	✓					✓	174	6	ปัจจัยนำเข้า
		✓				✓	4	7	กระบวนการ
		✓				✓	6	8	
		✓	✓				2	9	
		✓		✓			8	10	
		✓				✓	4	11	ผลลัพธ์
		✓				✓	6	12	
		✓	✓				2	13	
		✓		✓			6	14	

*หมายเหตุ ประเด็นศึกษา 14 ประเด็น
 1) การพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ (สุกร) จังหวัดศรีสะเกษ
 2) ต้นแบบ (ผืนป่าในใหญ่) จังหวัดศรีสะเกษ
 3) สภาพการผลิตและการตลาด (พ่อค้าคนกลาง) หอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ
 4) การยอมรับเทคโนโลยีการปลูก (เกษตรกร) หอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ
 5) ห่วงโซ่การจัดจำหน่าย (เกษตรกร) ยางพาราจังหวัดศรีสะเกษ
 6) การจัดการป่าอย่างมีส่วนร่วมตามหลักภูมิสังคมของชุมชน
 7) เรื่องเล่าวิถีการผลิต (สุกร) จังหวัดศรีสะเกษ
 8) วิถีอดีต-ปัจจุบัน ป่าชุมชน ผู้วิถีการผลิตอย่างยั่งยืน
 9) วิถีการผลิตหอมแดงในปัจจุบัน
 10) เรื่องเล่าปลูกยางพาราศรีสะเกษ
 11) วิถีภูมิปัญญาแห่งการถ่ายทอด
 12) บูรณาการขับเคลื่อนวิถีการผลิต ป่าชุมชนผืนป่าในใหญ่
 13) วิถีภูมิปัญญาดินแห่งหอมแดงศรีสะเกษ
 14) วิถีภูมิปัญญาการปลูกยาง

ผลการวิจัย

จากกระบวนการเรียนรู้เรื่อง วิธีการผลิตกับความมั่นคงของชีวิตคนสะเกษ การเรียนรู้แบ่งออกเป็น 4 ภาคส่วนประกอบด้วย 1) บริบทการดำเนินการ 2) ปัจจัยนำเข้า 3) กระบวนการ และ 4) ผลลัพธ์ สามารถจำแนกอธิบายได้ตามประเด็นศึกษาดังนี้

ชุดที่ 1 ประเด็นการศึกษาภายใต้บริบทการเรียนรู้สามารถอธิบายดังตาราง

ตารางที่ 1 ประเด็นการศึกษาภายใต้บริบทการเรียนรู้

ประเด็นศึกษา	ผลผลิตจากการศึกษา
บริบทการเรียนรู้	1) การพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ (สุกร) จังหวัดศรีสะเกษ 2) ดันแบบ (ผืนป่าโนนใหญ่) จังหวัดศรีสะเกษ 3) สภาพการผลิตและการตลาด (พ่อค้าคนกลาง) หอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ 4) การยอมรับเทคโนโลยีการปลูก (เกษตรกร) หอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ 5) ห่วงโซ่การจัดจำหน่าย (เกษตรกร) ยางพารา จังหวัดศรีสะเกษ

1) การพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ (สุกร) จังหวัดศรีสะเกษ

ตารางที่ 2 การจัดการฟาร์มในภาพรวมมีลักษณะ 12 ประการ

ลำดับ	ประเด็น	จำนวน
1	จำนวนแม่พันธุ์	1-10 ตัว
2	การเลี้ยงสุกรรุ่น-ขุน	1-50 ตัว
3	ลักษณะเป็นฟาร์มระดับย่อย	56.60 ร้อยละ
4	ทุนการดำเนินงาน	10,000-100,000 บาท
5	แรงงาน	1-2 คน
6	ซื้ออาหารสุกรจากร้านค้า	91.22 ร้อยละ
7	อาหารสำเร็จรูป	76.90 ร้อยละ
8	กระบวนการผลิตลูกสุกร	ผลิตเอง
9	กระบวนการการเลี้ยงระบบฟาร์ม	ครบวงจร
10	ระบบโรงเรือน	ระบบเปิด
11	กระบวนการจำหน่าย	ผ่านพ่อค้าคนกลาง
12	การจัดการงบประมาณ	มีหนี้สิน

2) ดันแบบ (ผืนป่าโนนใหญ่) จังหวัดศรีสะเกษ พื้นที่ป่าโนนใหญ่เป็นเขตที่ตั้งถิ่นฐานเดิม ทรัพยากรจึงถูกนำมาใช้อย่างยาวนาน เพราะตั้งอยู่ส่วนกลางค่อนข้างไปทางใต้ของภาคใกล้กับแม่น้ำมูล หินพื้นฐานเป็นหิน Mudstone แทรกด้วยหินดินทราย หินทราย และนำเวดคือส่วนใหญ่รองรับด้วย หินเกลือลักษณะภูมิฐาน อยู่ในระดับความสูงกว่าน้ำทะเล พื้นที่ส่วนใหญ่จึงเป็นที่ราบลูกคลื่นลอนลาดถึงที่ราบแบบลูกคลื่น เหมาะในการปลูกพืชไร่ มีเฉพาะบริเวณลาดเชิงดอนหรือตามแนวลาดร่องของลุ่มน้ำที่พอจะปลูกข้าวได้บ้าง ลักษณะดินตามหน่วยแผนที่ดินประกอบด้วยหน่วยดินที่ 17 22 35 38 40 ส่วนมากพอจะถูกปกคลุมด้วยดินหน่วยที่ 40 และ 35 ซึ่งเป็นดินที่มีข้อจำกัดไม่เหมาะในการทำนาข้าว เพราะเป็นที่ดอนเนินสูง แต่มีความเหมาะสมพอที่จะปลูกพืชไร่ได้ดีหรือปลูกไม้ยืนต้น ไม้ผล ทำสวนป่า บริเวณน้ำจากแหล่งน้ำบาดาลมีโอกาสดีเพราะอยู่ใกล้แม่น้ำมูล แต่แหล่งน้ำผิวดินจากระบบลำน้ำ เป็นเพียงร่องน้ำขนาดรีวร่องน้ำ มีน้ำไหลเฉพาะช่วงฝนตกชั่วคราวเท่านั้น น้ำขีบน้ำซ้าต่าง ๆ ในปัจจุบันได้หายไป แหล่งน้ำที่จะพัฒนาและพึ่งพาได้คือลำห้วยทับทันเท่านั้น หากมีโครงการพัฒนาส่งน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้า จากการสร้างเขื่อนกั้นลำห้วยทับทัน จะสามารถพัฒนาพื้นที่เพิ่มผลผลิตได้ดีขึ้น แม้จะมีอุปสรรคในข้อจำกัดของดินและพื้นที่ได้สูญเสียไปเพราะการขุดหินลูกรังจำนวนมากหลายสิบไร่และหลายบ่อ บริเวณป่าโนนใหญ่ดูจะมีศักยภาพของพื้นที่ด้วย เป็นพื้นที่ขนาดไม่ใหญ่โตมากนักจึงมีผลกระทบต่อเฉพาะชุมชนที่อยู่ติดป่าหรือป่าเท่านั้น ซึ่งปัจจุบันเป็นหมู่บ้านชายแดนติดเขตป่าตนเอง ส่วนหมู่บ้านข้างเคียงอื่นๆ พื้นที่ป่าโนนใหญ่เพื่อการพึ่งพาอาศัยดูแลความสำคัญลงมาก (จันทร์ โต้ะสิงห์ และคณะ. 2554)

3) สภาพการผลิตและการตลาด (พ่อค้าคนกลาง) หอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ

ตารางที่ 3 การขับเคลื่อนเชิงระบบ “พ่อค้าคนกลาง”
วิถีการผลิตหอมแดงศรีสะเกษ

กระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพ					
วางแผน	การจัดการ				
	องค์กร	คน	สิ่งการ	ควบคุม	แก้ปัญหา
ติดตามประเมินผล					

การนำกระบวนการพัฒนาธุรกิจหอมแดงด้านการวางแผนไปใช้งาน การวางแผนในช่วงแรกต้องศึกษาข้อมูลรายละเอียดต่างๆ ให้ครอบคลุมทุกด้าน การจัดการองค์การไปใช้งาน ในช่วงแรกเมื่อมีการกำหนดงาน สายงาน และการวางโครงสร้างการทำงาน การจัดจ้างพนักงานชั่วคราว เมื่อดำเนินการติดต่อล่วงหน้าไว้ทั้งจากการสอบถามจากพนักงานที่ทำงานอยู่เพื่อให้ชักชวนญาติ เพื่อน หรือคนรู้จักให้มาทำงาน การสั่งการพบว่ามีศักยภาพในการทำงานโดยรวมเพิ่มขึ้น ผู้ปฏิบัติงานรับทราบความต้องการได้อย่างถูกต้อง หัวหน้ากลุ่มสามารถควบคุมดูแลการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การควบคุม การควบคุมองค์การในช่วงแรกยังไม่มีประสิทธิภาพมากนัก เนื่องจากพนักงานบางส่วนยังไม่ยอมรับหัวหน้ากลุ่มที่ตั้งขึ้น การจัดการสภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น การแก้ไขปัญหายังไม่ได้รับความสะดวกและความร่วมมือจากเกษตรกรมากนักในช่วงแรก เพราะยังไม่คุ้นเคยกับการมีข้อตกลงที่เป็นลายลักษณ์อักษร หรือการถูกบังคับให้มีการทำข้อตกลง

4) การยอมรับเทคโนโลยีการปลูก (เกษตรกร) หอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ

การยอมรับเทคโนโลยีของเกษตรกรการรับรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการปลูกหอมแดง และมีความสนใจในเทคโนโลยีการปลูกหอมแดงเนื่องจาก

เกษตรกรเหล่านี้ได้เข้ารับการฝึกอบรมการปลูกหอมแดงจากศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การยอมรับเทคโนโลยีของเกษตรกรจังหวัดศรีสะเกษ

ข้อจำกัด	ร้อยละ
ไม่แน่ใจ/ไม่รู้/ไม่เข้าใจ	23.9
ความสามารถในการทำความเข้าใจกับกระบวนการใหม่	20.9
การเรียนรู้และแนวทางสู่การปฏิบัติไม่ชัดเจน	19.4
ได้ข้อมูลไม่เพียงพอกับการที่ต้องไปลงทุน	14.9
เปรียบเทียบสิ่งที่เรียนรู้กับความรู้เดิมมีอัตราการเจริญเติบโตต่ำกว่า	13.4
ความไม่เข้าใจในการนำวิธีการไปสู่การปฏิบัติ	11.9
ความไม่แน่ใจในการเอาใจใส่ดูแลที่จะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ในการจัดการได้	10.4
ความยาก	10.4
อื่น ๆ	40.2

5) ห่วงโซ่การจัดจำหน่าย (เกษตรกร) ยางพารา

ห่วงโซ่การจัดจำหน่ายวิถีการผลิตที่ก่อให้เกิดความมั่นคงของชีวิตบนฐานยางพาราจังหวัดศรีสะเกษ ตามพื้นที่ปลูกยางใหม่เกษตรกรบางส่วนยังขาดความรู้ ความชำนาญใน การผลิต ด้านการปลูก การบำรุงรักษา การทำยางแผ่นที่มีคุณภาพ ตลอดจนการจำหน่ายยางพารา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การแปรรูป และความต้องการของตลาดการ ตลาด ตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ พร้อมทั้งศึกษาปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา และผู้ประกอบการค้ายางพารา เข้าใจถึงวิถีการผลิตและความมั่นคงทั้งด้านอาหารผ่านยางพาราในการยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรรายย่อย

ภาพประกอบ 1 ห่วงโซ่การจัดการจำหน่ายวิถีการผลิตที่ก่อให้เกิดความมั่นคงของชีวิตบนฐาน
 ยางพารา

ชุดที่ 2 ประเด็นการศึกษาภายใต้ปัจจัยนำเข้าการเรียนรู้ สามารถอธิบายดังตารางที่

การเรียนรู้ได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาของคนในชุมชน ซึ่งปัญหาบางอย่างต้องคุยกันด้วยเหตุผลและบ่อยครั้งขึ้น สามารถอยู่ด้วยกันตามกฎกติกาของหมู่บ้านโดยสันติ ชาวบ้านจากที่เคยเป็นผู้ฟังเพียงอย่างเดียวเปลี่ยนเป็นการทำให้ชุมชนมีความมั่นใจ ความเชื่อมั่น กล้าคิด กล้าแสดงออกมากขึ้นโดยการพูดคุย และเปลี่ยนกันทั้งภายในและภายนอกชุมชนการขยายความคิดจากวงเล็กสู่วงใหญ่ในชุมชนโดยอาศัยคณะกรรมการป่าชุมชนชักนำ และที่สำคัญคืออาศัยข้อมูลจากการทบทวนอดีตที่ผ่านมาจนถึง การศึกษาปัจจุบัน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ประเด็นการศึกษาภายใต้ปัจจัยนำเข้าการเรียนรู้

ประเด็นศึกษา	ผลผลิตจากการศึกษา
ปัจจัยนำเข้าการเรียนรู้	6) การจัดการป่าอย่างมีส่วนร่วมตามหลักภูมิสังคมของชุมชน

การดำเนินงานวิจัย ชุมชนได้มองเห็นเรื่องป่าประกอบไปด้วยโครงสร้างที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นต้นไม้หลากหลายพันธุ์ทั้งน้อยใหญ่ ลักษณะน้ำ ดิน หิน แร่ธาตุ อากาศ สัตว์ป่า และชุมชนที่ไม่สามารถแบ่งแยกออกจากกันได้โดยสิ้น

เชิงและสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลและความสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งมีหน้าที่ตามธรรมชาติของตัวเอง ผสมผสานกันอย่างลึกซึ้ง กลมกลืน และเชื่อมโยงกันอยู่อย่างเป็นโครงข่าย ห่วงโซ่อาหาร ระบบนิเวศ ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมตามหลักภูมิสังคมของชุมชนตารางประเมินรูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้ชุมชนวิถีป่าชุมชน

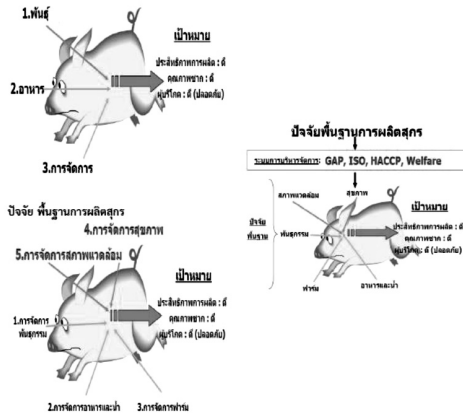
ประเด็น	ผลประเมิน
-พฤติกรรมความเข้าใจและการใช้ประโยชน์	ปานกลาง
-การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	มาก
-กระบวนการมีส่วนร่วม	ปานกลาง
-รูปแบบเชิงพัฒนา	ปานกลาง
-กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้	มาก
-ความร่วมมือภาครัฐ	ปานกลาง
-ความร่วมมือของชุมชน	มาก
-ความร่วมมือขององค์กรชุมชน	มากที่สุด

ชุดที่ 3 ประเด็นการศึกษาภายใต้กระบวนการการเรียนรู้

ตารางที่ 7 สรุปประเด็นการศึกษาภายใต้กระบวนการการเรียนรู้

ประเด็นศึกษา	ผลผลิตจากการศึกษา
กระบวนการการเรียนรู้	1) เรื่องเล่าวิถีการผลิต (สุกร) จังหวัดศรีสะเกษ 2) วิถีอดีต-ปัจจุบัน ป่าชุมชน สุวีถีการผลิตอย่างยั่งยืน 3) วิถีการผลิตหอมแดงในปัจจุบัน 4) เรื่องเล่าปลูกยางพาราศรีสะเกษ

การศึกษาภายใต้กระบวนการการเรียนรู้ผลผลิตจากการดำเนินการประกอบด้วย 4 กระบวนการหลักที่เกี่ยวข้องกับวิถีการผลิตของการเลี้ยงสุกร ป่าชุมชน การผลิตหอมแดง และการผลิตยางพาราอย่าง 1 ประเด็น พบว่า การบริหารจัดการฟาร์มสุกรมีเป้าหมายและปัจจัยพื้นฐานแห่งการผลิตที่ชัดเจน

ภาพประกอบ 2 การบริหารจัดการฟาร์มสุกร ปัจจัยพื้นฐานการผลิตสุกร

พบว่า การบริหารจัดการฟาร์มสุกรมีเป้าหมายประกอบด้วย 5 ด้านหลักได้แก่ พันธุ์สุกร อาหาร การจัดการทั่วไป การจัดการด้านสุขภาพ และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม สำหรับปัจจัยพื้นฐานแห่งการผลิตที่ชัดเจนประสิทธิภาพการผลิต คุณภาพและผู้บริโภคอยู่ในระดับดี

ตารางที่ 8 แสดงวิถี อดีต – ปัจจุบัน ป่าชุมชนสู่วิถีการผลิตที่ยั่งยืนตารางสรุป 3 ยุคแห่งการก้าวผ่านวิถีป่าชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ

ลำดับ	เส้นทาง
1	ยุคหมู่บ้านป่าเฮ็ดอยู่เฮ็ดกิน
2	ยุคถากถางสางป่าเฮ็ดขายจ่ายกิน
3	ยุคพัฒนาพืชพาณิชย์

ประเด็นของป่าชุมชนแสดงถึงวิถีอดีต-ปัจจุบันซึ่งสามารถอธิบายได้ 3 ยุคได้แก่ ยุคหมู่บ้านป่าเฮ็ดอยู่เฮ็ดกิน มุ่งเน้นการใช้ป่าชุมชนแบบพึ่งพาเน้นกระบวนการใช้ในครอบครัว สำหรับถัดมา ยุคถากถางสางป่าเฮ็ดขายจ่ายกินมุ่งเน้นเพื่อการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ รองรับการขายตัวทางเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามา

ส่งเสริมยุคพัฒนาพืชพาณิชย์ มุ่งเน้นพืชเพื่อพัฒนาสู่การเป็นต้นทางห่วงโซ่การผลิตเป็นการลงทุนภาคเอกชนจ้างคนในชุมชนเพื่อผลิตมีการบูรณาการอย่างชัดเจน

ตารางที่ 9 การขับเคลื่อนเชิงกระบวนการ “ผู้ปลูกหอม” วิธีการผลิตหอมแดงศรีสะเกษ

สภาพ	อากาศเย็น กลางวันขึ้น แดด 9-10 ชม./วัน ฤดูหนาว 90-110 วัน และฤดูฝน 60-80 วัน
พื้นที่หอมแดง	พื้นเมือง และพื้นที่ศรีสะเกษ
ฤดูปลูก	พฤศจิกายน - กุมภาพันธ์
การเตรียมดิน	ดินร่วน มีการระบายน้ำดี
พันธุ์ปลูก	2 เดือน เตรียม แต่ไม่ควรเก็บไว้นานเกิน 6 เดือน 1 ไร่ : 200 กิโลกรัม
ระยะปลูก	ขนาดกว้าง 1 – 1.5 เมตร ระยะปลูก 15 – 20 ซม. หรือ 20 – 20 ซม.
ระบบน้ำ	ใช้น้ำมาก
โรค	รา น้ำค้าง
วัชพืช	เน้นกระบวนการกำจัด

สำหรับวิธีการผลิตผู้ปลูกหอมแดงมีปัจจัยแห่งการผลิต 9 องค์ประกอบ ได้แก่ สภาพแวดล้อม พันธุ์ ฤดูปลูก ดิน ระยะปลูก ระบบน้ำ โรค และวัชพืช เป็นปัจจัยในการสร้างองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการผลิตหอมแดง

ภาพประกอบ 3 วิธีการผลิตยางพาราศรีสะเกษ

จากภาพประกอบ 3 แสดงให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมเหมาะสมต่อการปลูกยาง อยู่ภายใต้พื้นที่จังหวัดศรีสะเกษมีข้อจำกัดความอุดมสมบูรณ์ของดิน ปริมาณน้ำฝน การกระจายของฝน และบาง

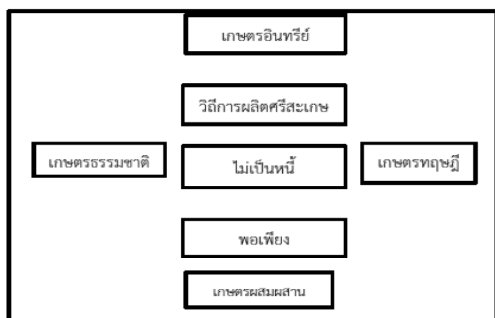
พื้นที่เป็นที่สูง แต่เนื่องจากยางพาราสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆได้ดี จึงสามารถปลูกยางได้ ต้นยางได้ภายใน 5 ระบบของวิธีการผลิตยางศรีสะเกษได้แก่ พันธุ์ ปุ๋ย ธาตุอาหาร โรคระบบกรีดที่สัมพันธ์กัน

ชุดที่ 4 ประเด็นการศึกษาภายใต้ผลลัพธ์การเรียนรู้ สามารถอธิบายดังตาราง

ตารางที่ 10 ประเด็นการศึกษาภายใต้กระบวนการเรียนรู้

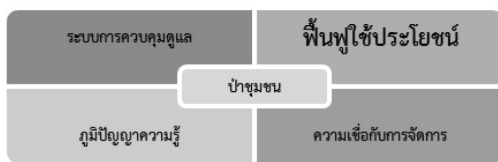
ประเด็นศึกษา	จากการศึกษา
ผลลัพธ์แห่งการเรียนรู้ ตามแนวทางวิธีแห่งเศรษฐกิจพอเพียง	1) วิทยุภูมิภาคแห่งการถ่ายทอด 2) บูรณาการขับเคลื่อนวิธีการผลิตป่าชุมชนผืนป่าโนนใหญ่ 3) วิทยุภูมิภาคดินแห่งหอมแดงศรีสะเกษ 4) วิทยุภูมิภาคการปลูกยาง

การศึกษาภายใต้ผลลัพธ์ การเรียนรู้มีองค์ประกอบที่สำคัญที่ครอบคลุมวิธีการผลิต 4 ด้านประกอบไปด้วย การถ่ายทอดเสียงสุกร บูรณาการขับเคลื่อนวิธีการผลิต ป่าชุมชนผืนป่าโนนใหญ่ หอมแดงศรีสะเกษ การปลูกยางพารา

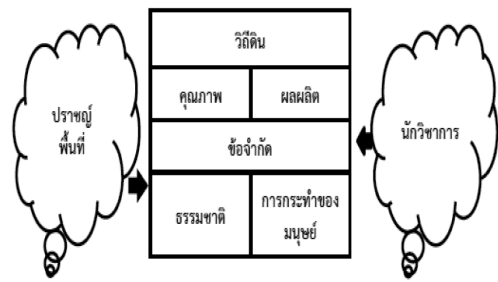
ภาพประกอบ 4 วิทยุภูมิภาคแห่งการถ่ายทอด “ความรู้จากวิธีการผลิตสัตว์เศรษฐกิจ (สุกร)”

ระบบหลักการเกษตรที่ใช้หลักการความสมดุลทางนิเวศวิทยาของธรรมชาติ มาประยุกต์ใช้เพื่อจัดการผลิตโดยผสมผสานกิจกรรมความหลากหลายทางชีวภาพของพืช สัตว์ ปศุสัตว์ ประมง ป่าไม้ ฯลฯ ได้เกิดการเกื้อกูลและหมุนเวียนใช้ทรัพยากรในระบบนิเวศของไร่นาให้เกิด ประโยชน์สูงสุด หลีกเลี่ยงการใช้ปัจจัยการผลิตที่นำเข้าจากฟาร์ม ปฏิเสธการใช้ปัจจัยที่เป็นสารเคมีสังเคราะห์ เช่น ปุ๋ยเคมี สารกำจัดศัตรูพืช ฮอร์โมน สารปฏิชีวนะ ฯลฯ รวมทั้งไม่ใช้พันธุ์ที่ผ่านการปรับเปลี่ยนทางพันธุกรรม

ภาพประกอบ 5 การคงอยู่ที่ยั่งยืน วิทยุป่าชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ

ภูมิปัญญาและความรู้ชุมชนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร ความรู้และความเข้าใจพื้นฐานถึงความสัมพันธ์ระหว่างคน-ชุมชน กับระบบนิเวศน์จากการศึกษาพบว่า ป่าในทัศนคติของชาวบ้านคือ ดงได้แก่บริเวณที่มีต้นไม้หลายชนิดหลายอย่าง มีนก สัตว์ป่านานาพันธุ์ มีมัน มีกลอยและของป่า ป่าจึงเป็นที่พึ่งพาอาศัยยามเดือดร้อน เป็นที่พึ่งพาของชาวบ้าน

ภาพประกอบ 6 วิทยุภูมิภาคดินแห่งหอมแดงศรีสะเกษ

ดินหัวใจสำคัญของภาคเกษตรกรรม แต่คนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญ เพราะคิดว่าดินจับปุ๋ยไม่ได้ ร่องให้ไม่เป็น จึงได้แต่ใช้โดยไม่ดูแลรักษาอย่างเหมาะสม และเหยียบย่ำอย่างไม่เห็นคุณค่า ดังนั้นต่อไปในอนาคต “ดิน” จะมีปัญหาและจะเป็นตัวกำหนดทั้งคุณภาพผลผลิตทางการเกษตร คุณภาพชีวิตมนุษย์ และคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ภูมิความรู้ปลูกยางไม่ขาดทุน
ภูมิความรู้ฐานแนวทางน้ำหยด

ภาพประกอบ 7 ภูมิรู้สู่การปลูกยางพารา

ผลลัพธ์แห่งการเรียนรู้ชุดโครงการวิธีการผลิตกับความมั่นคงของชีวิต “คนศรีสะเกษ” สามารถสร้างประเด็นแห่งการเรียนรู้ฐานคิด “ฐานไม่เป็นหนี้” ได้อธิบายในรูปของทั้ง “หนี้เศรษฐกิจ-หนี้ทางสังคม - หนี้ทางสิ่งแวดล้อม” โดยเสนอผ่านมุมมองแห่งการเรียนรู้ของ 4 ประเด็น

ตารางที่ 11 ประเด็นการศึกษาภายใต้กระบวนการเรียนรู้

ประเด็นศึกษา	ผลผลิต	แนวทางเศรษฐกิจพิเศษ (ไม่เป็นหนี้)
ผลลัพธ์แห่งการเรียนรู้ตามแนวทางวิถีแห่งเศรษฐกิจพอเพียง	1) วิถีภูมิปัญญาแห่งการถ่ายทอด 2) บูรณาการขับเคลื่อนวิถีการผลิตป่าชุมชนผืนป่าโนนใหญ่ 3) วิถีภูมิปัญญาดินแห่งหอมแดงศรีสะเกษ 4) วิถีภูมิปัญญาการปลูกยาง	บูรณาการขับเคลื่อนวิถีการผลิต ภูมิปัญญาความเชื่อ ความแบ่งปัน ภูมิปัญญาดินแห่ง ภูมิรู้หยดน้ำ

วิธีการผลิตเศรษฐกิจพอเพียงแห่ง “คนศรีสะเกษ”

หลังจากที่ทบทวนถึงกิจกรรมที่ตนเองทำอยู่ และคิดว่าสอดคล้องกับวิธีการผลิต ยังได้ร่วมกันค้นหาความหมายและให้คำนิยามเกี่ยวกับวิธีการผลิต จากประสบการณ์ของแต่ละคน ซึ่งอาจมีมุมมองที่แตกต่างกัน โดยสามารถสรุปและแบ่งแยกความหมายของหลักปรัชญาดังกล่าว ได้เป็น 2 ระดับคือ 1) ระดับคิดก่อนทำ 2) ระดับปฏิบัติสู่ภายนอก เกิดขึ้นจากการที่สมาชิกในชุมชนแต่ละคนตระหนักถึงความสุขและความพึงพอใจในการใช้ชีวิตอย่างพอดี อธิบายผ่านภูมิปัญญาความเชื่อการแบ่งปันแห่งป่าและสร้างดินแห่งภูมิปัญญาหอมบูรณาการรองรับการเลี้ยงหมูครบวงจรรวมทั้งภูมิรู้หยดน้ำ (ความสันโดษ) และวิถีถึงความพอเพียงคือดำเนินชีวิต “อย่างสมถะ” ประกอบสัมมาอาชีพหาเลี้ยงตนเองได้อย่างถูกต้อง ไม่ให้อดยาก หรือโกลาแล้วตัดดวงหรือเบียดเบียนผู้อื่นจนเกินความจำเป็น แต่คิดเผื่อแบ่งปันไปยังสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชนด้วย อย่างไรก็ตามแม้ว่าระดับความพอเพียงของแต่ละคนจะไม่เท่าเทียมกัน แต่ทุกคนที่ดำเนินชีวิตตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียงเห็นสอดคล้องกันในการยึดมั่นหลักการ ที่การใช้ชีวิตบนพื้นฐานการรู้จักตนเอง รู้จักพัฒนาตนเองด้วยการพยายามทำจิตใจให้ผ่องใสรวมทั้งมีความเจริญและมีความเย็นในจิตใจอยู่เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง การคิดพึ่งพาตนเองและพึ่งพาซึ่งกันและกันในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เมื่อมีปัญหาจากการดำเนินชีวิต ก็ให้ใช้สติปัญญาไตร่ตรองหาสาเหตุของปัญหาและแก้ไขไปตามเหตุและปัจจัย ด้วยความสามารถและศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ ก่อนที่จะคิดพึ่งผู้อื่น และมีการปรึกษาหารือ ถ้อยทีถ้อยอาศัย ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน เป็นต้น และการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักลดกิเลสและความต้องการของตนเองลง เพื่อให้เหลือแรงเวลาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนทำประโยชน์ให้แก่ส่วนร่วม

ได้มากขึ้น

สู่ภายนอก จากการที่ได้จัดเวทีระดมความคิดเห็น ได้อภิปรายวิถีร่วมกันที่ตนเองได้ทำมา พร้อมกับสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการมุ่งสู่ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งจากกระบวนการบริบทแห่งวิถีปัจจัยนำเข้าแห่งวิถีและกระบวนการแห่งวิถี ตามมุมมองพบว่าผู้ขับเคลื่อนวิถีการผลิตศรีสะเกษได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย ซึ่งสามารถสรุปเป็นแนวทาง ในการนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในฟาร์มเอง ได้อยู่ได้อย่างพอเพียงอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร และอยู่ดียิ่งขึ้นด้วยการเรียนรู้ คือ ชั้นแรกสมาชิกในชุมชนควนยี่ดหลักของการ “พึ่งตนเอง” ต้องพยายามพึ่งตนเองให้ได้ในระดับครอบครัวก่อน ให้แต่ละครอบครัวมีการบริหารจัดการอย่างพอดีและประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือยโดยสมาชิกแต่ละคนจะต้องรู้จักตนเอง และสามารถรักษาระดับการใช้จ่ายของตนไม่ให้เกิน และสมาชิกจะต้องรู้จักตั้งศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองออก มาใช้ให้เกิดประโยชน์ที่สุด ควรสามารถพึ่งตนเองในเรื่องของปัจจัยสี่ให้ได้ หลังจากทีสมาชิกพึ่งตนเองในด้านปัจจัยสี่ดังกล่าวข้างตนได้แล้ว สมาชิกทุกคนควรพัฒนาตนเองให้สามารถอยู่ได้อย่างพอเพียงดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลางมัชฌิมาปฏิปทา ให้ตนเองอยู่ได้อย่างสมดุล มีความสุขที่แท้ โดยไม่ให้อารมณ์ขาดแคลนจนต้องเบียดเบียนตนเอง หรือดำเนินชีวิตอย่างเกินพอดีจนต้องเบียดเบียนผู้อื่นหรือเบียดเบียนสิ่งแวดล้อม มีความคิดที่จะแจกจ่ายแบ่งปันไปให้ผู้อื่น ซึ่งจะทำให้ได้เพื่อนและเกิดเป็นวัฒนธรรมที่ดี ที่จะช่วยลดความเห็นแก่ตัวและสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นในจิตใจ ทั้งในการจัดการทรัพยากรป่านั้น สมาชิกที่อาศัยอยู่บริเวณป่าจะมุ่งเก็บผลผลิตจากป่า เพื่อมาใช้ในการยังชีพให้พออยู่พอกิน พอเหลือจึงค่อยแจกจ่ายออกไปด้วยวิธีให้ไม่ใช้ด้วยวิธีการขาย ซึ่งเมื่อทำได้ดังนั้นก็ทำให้มีทรัพยากรใช้หมุนเวียนได้ตลอดทั้งปีอย่างพอเพียงและ เวลาที่สำคัญอย่างยิ่ง “อยู่ดียิ่งขึ้นด้วยการเรียนรู้” ต้องรู้จัก

พัฒนาตนเอง โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติและประสบการณ์ในโลกกว้างด้วยตนเองหรือจากการแลกเปลี่ยนร่วมกับผู้อื่น ให้เกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ทุกคนช่วยกันพัฒนาชีวิตของตนเองและผู้อื่นร่วมกัน มีการสืบทอดและเรียนรู้เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาให้เป็นสังคมที่มั่นคงและยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้คุณธรรมและวัฒนธรรมเป็นตัวนำไม่ใช้เงินเป็นตัวตั้งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามวิถีการผลิตจากประสบการณ์ที่แลกเปลี่ยนกันนั้น วิถีการผลิตกับความมั่นคงของชีวิตคนศรีสะเกษครอบคลุมไปถึงการวัดผลจากการปฏิบัติตามหลักการข้างต้นด้วย กล่าวคือ สมาชิกในแต่ละชุมชนได้พัฒนาชีวิตของตนเองให้ดีขึ้นโดยเริ่มจากการพัฒนาจิตใจให้เกิดความพอเพียงในทุกระดับของการดำเนินชีวิต ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและขยายไปถึงระดับสังคม คือ ความพอใจในระดับครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวมีความเป็นอยู่ในลักษณะที่พึ่งพาตนเองได้อย่างมีความสุข ทั้งทางกายและทางใจ สามารถดำเนินชีวิต ที่จะรู้จักรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เพื่อให้เกิดความเป็นอยู่ที่พอเพียงของชุมชนโดยรวมในที่สุด ความพอเพียงในระดับสังคม เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชุมชนหลายๆแห่งที่มีความพอเพียงมาร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้ สืบทอดภูมิปัญญาและร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชน ให้เกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในฐานวิถีการผลิตกับความมั่นคงของชีวิตจังหวัดศรีสะเกษต่อไป

อภิปรายและสรุปผล

1) การพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ (สุกร) จังหวัดศรีสะเกษ พบว่ากระบวนการในการจัดการฟาร์มของเกษตรกรมีกระบวนการจัดการเชิงระบบอยู่ระดับปานกลางถึงน้อย ทั้งในรูปแบบของด้านการ

จัดการทั่วไป ด้านการจัดการราคา ด้านการจัดการตลาด ด้านการจัดการส่งเสริม อื่นๆ เนื่องด้วยข้อจำกัดแหล่งทุนซึ่งก่อให้เกิดหนี้ การบริหารจัดการต้องค้นหาแนวทางในการเป็น ผู้ปฏิบัติควรต้องดำเนินการอย่างไร การที่จะนำแผนไปปฏิบัติได้จริงนั้น องค์การจะต้องจัดระเบียบของแผนไว้อย่างเหมาะสม และควรมีพนักงานในการปฏิบัติตามแผนอย่างเพียงพอ กิจกรรมแต่ละกิจกรรมที่จัดให้มีขึ้นควรเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของแผน ความสำเร็จของธุรกิจนั้นขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการนำกลยุทธ์ไปประยุกต์ ดังนั้นผู้มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติจึงควรต้องมีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการปฏิบัติการที่ดี เพื่อที่จะสร้างแนวคิดให้เกิดเป็นผลงานที่เป็นรูปธรรม ปัญหาเป็นความสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดกลยุทธ์ที่ดี แต่ถูกนำไปดำเนินการอย่างไม่สมบูรณ์ อาจเกิดขึ้นจากผู้บริหารให้ความสำคัญกับการกำหนดกลยุทธ์มากเกินไป โดยลืมนำถึงความเป็นจริงในการปฏิบัติ รองรับความล้มเหลว จำเกิดขึ้นเมื่อกำหนดและการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติไม่ได้ ดำเนินการอย่างดี (จรัส เล็กสกุลติก. 2549)

2) ป่าชุมชน ห่วงโซ่ความมั่นคงของชีวิตคน ศรีสะเกษขึ้นตรงกับเขตการปกครองท้องถิ่น ประชากรมีความสัมพันธ์ในลักษณะทางเครือญาติที่ใกล้ชิดระหว่างบุคคลจากหลายครอบครัว มีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น มีการพูดคุยให้คำปรึกษา และช่วยเหลือกันจากป่าโนนใหญ่ที่มีการจัดการทรัพยากรมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการขยายผลสู่ชุมชนอื่นที่อยู่ ใกล้เคียง ซึ่งมีสภาพพื้นที่ป่าและกระบวนการรวมกลุ่มคนใกล้เคียงกับพื้นที่ป่าโนนใหญ่ โดยมีคณะ กรรมการป่าโนนใหญ่เป็นแกนหลักในการอบรมเพิ่มศักยภาพให้กับกรรมการป่าโคกเพ็ก และกรรมการ ป่าห้องค่าน้อย ผ่านเวทีระดมความคิดเห็นในการสร้างจิตสำนึก เพื่อการดูแลรักษาป่าชุมชนในพื้นที่ ตำบลเสียว และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน โดยมี

วัตถุประสงค์ให้เกิดการสร้างกลไกรับผิดชอบดูแลรักษาป่าชุมชนโคกเพ็ก และป่าชุมชนโนนใหญ่ให้ยั่งยืน ทำให้คณะกรรมการป่าชุมชนเกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน และเข้าใจบทบาทของตนเองในการดำเนินการบริหารจัดการป่าชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเป็นการส่งเสริมการปลูกป่าเพิ่มเติมในป่าชุมชนโนนใหญ่ โคกเพ็ก และห้องค่าน้อย โดยกำหนด ให้มีพื้นที่ปลูกป่าชุมชน ดำ เนินการเพาะกล้าไม้และปลูกพันธุ์ไม้ที่กำหนดอย่างต่อเนื่อง เช่น กิจกรรม ปลูกป่าวันวิสาขบูชา ที่ชุมชนดำเนินกรร่วมกับ อบต. เขียวชน กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ทำให้เกิดการ ปลูกฝังสร้างจิตสำนึกดูแลรักษาป่า เกิดการเพิ่มพื้นที่ป่าและการเพิ่มความหนาแน่นของต้นไม้รวมทั้ง มีการจัดกระบวนการเรียนรู้และศึกษาดูงานการจัดการป่าชุมชนสอดคล้องกับ กนกรัชฎ์ อธิรัฐฎ์ (2542 : 5) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมในการป้องกัน และจัดการป่าชุมชนดงใหญ่ ขององค์การบริหารส่วนตำบลสร้างถ่อน้อย อำเภอห้วยตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า ชุมชนเห็นประโยชน์ของป่าดงใหญ่มากเพราะได้พึ่งพิงป่าเป็นแหล่งอาหารและเชื้อเพลิง (สมศักดิ์ สมนไทย. 2546 : 15)

3) กระบวนการพัฒนาผู้ปลูกหอมในระดับองค์กรโดยเกิดความเข้มแข็งการประเมินผล การจัดการธุรกิจหอมแดงร้านค้าชุมชน ผลการจัดการธุรกิจหอมแดงร้านค้าชุมชน เมื่อประเมินผลการดำเนินงานธุรกิจจากผู้บริหารและพนักงานร้านค้าชุมชน สามารถนำเสนอผลการประเมินในด้านต่างๆ แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารและพนักงานร้านค้าชุมชนยางชุม จังหวัดศรีสะเกษเห็นว่าการดำเนินการจัดการธุรกิจหอมแดงด้านการวางแผนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก กับจากสอดคล้องการศึกษาของวิรัตน์ ไชยชนะ (2543 : 56) เรื่องการศึกษาโครงสร้างของปัจจัยที่ทำให้กลุ่มเข้มแข็ง ปัจจัยที่ทำให้มีความเข้มแข็ง คือ ปัจจัยด้านผู้นำและสมาชิกกลุ่ม ซึ่งลักษณะของผู้นำจากการศึกษา พบว่ามีจำนวนมากและมีความหลากหลายตลอดจนมีนิสัยขอการเป็นผู้นำที่มีความสามารถในขณะที่ปัจจัย

ด้านสมาชิกกลุ่ม จะมีลักษณะที่เป็นเครือข่ายกันมีจิตินทรีย์ที่ดีปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วยเงินทุนของกลุ่มออมทรัพย์ซึ่งมี 2 ประเภท คือ เงินสัจจะสะสมของสมาชิกกับเงินบริจาค และเงินกองทุนต่างๆ ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วยการตั้งถิ่นฐาน การพัฒนาชาวบ้านที่สนใจในกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนนั้นให้มีความรู้และความสามารถด้านเทคนิคการผลิตและการแปรรูปการพัฒนาเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องให้รู้อย่างลึกซึ้งในอุดมการณ์และเทคนิคการกระตุ้นเชื่อมประสานเพื่อเศรษฐกิจชุมชน

4) กระบวนการผลิตยางพารา ส่วนประสมทางการตลาดและช่องทางการตลาดมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านการจัดจำหน่าย สอดคล้องกับดิลก แสงแก้ว (2546 : 33) ได้ศึกษา เรื่อง การจัดการการผลิตและการตลาดของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา ในจังหวัดนครพนม ผลการวิจัย พบว่า ด้านการตลาดเกษตรกรส่วนใหญ่ขายให้กับหน่วยรับซื้อ ตามโครงการแทรกแซงราคายาง เนื่องจากมีผลผลิตยางในจำนวนที่เหมาะสม ได้ราคารับซื้อสูงกว่าขายให้กับพ่อค้ารวบรวม และสามารถแยกเกรดยางขายได้ ทำให้ยางที่มีคุณภาพดีได้ราคาสูงกว่าขายให้พ่อค้า แต่ก็ยังมีบางรายที่มีการขายให้ทั้งโครงการแทรกแซงและพ่อค้าอื่น ๆ (ฉลาด นันทโพธิ์เดช. 2546 : 11)

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนสนับสนุนวิจัยงบประมาณแผ่นดิน สภาวิจัยแห่งชาติ (วช.) รวมทั้งได้รับความกรุณาและให้การสนับสนุนเป็นอย่างดีในการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ กนก โตสุรัตน์ ที่ปรึกษาอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประกาศิต อนุภาพแสนยากรอธิการบดี

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ รวมทั้งผู้ร่วมวิจัยระดับหน่วยงาน ชาวบ้านจังหวัดศรีสะเกษที่ทำให้โครงการนี้สำเร็จตามวัตถุประสงค์

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้

1) ควรมีกระบวนการเสริมสร้างประสิทธิภาพผ่านกระบวนการวิจัยที่มุ่งเน้นความเข้มแข็งของชุมชนในบริบท ด้านเศรษฐกิจด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านการเมืองการปกครอง

2) หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาป่าชุมชนควรให้การสนับสนุนในการฝึกอบรม “พี่เลี้ยง” ซึ่งเป็นข้าราชการ หรือผู้ที่มีอาชีพ และภูมิสำเนาในชุมชนที่มีพื้นที่ป่าชุมชนที่อาสาเข้ามาทำงานพัฒนาป่าชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการป่าชุมชนไว้เป็น “พี่เลี้ยง” คอยช่วยเหลือให้คำแนะนำในการบริหารจัดการป่าชุมชน

3) ควรมีการศึกษบทบาทของพ่อค้าคนกลางในการรับซื้อหอมแดง และการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้เพาะปลูกหอมแดงเพื่อแก้ไขปัญหาในด้านราคา

4) การพัฒนายางพาราควรมีระดับนโยบาย และในระดับปฏิบัติ ในการทำอาชีพการทำสวนยางพาราเป็นอาชีพที่จะนำความมั่นคงมาสู่ประเทศไทยโดยส่วนรวมในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรษม์ อิจูรัชฎ์. (2542). *การมีส่วนร่วมในการป้องกันและจัดการป่าชุมชนดงใหญ่* ขององค์การบริหารส่วนตำบลสร้างถ่อน้อย อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จันทร์ โต๊ะสิงห์ วิไล ราชเจริญ สมเด่น บัวศรี สุปราณี ทับสกุล สุภาวดี มีสิทธิ์ และสุวัลยา โต๊ะสิงห์. (2554). *วิถีพอเพียง ฉบับเสี้ยว ตำบลเสี้ยว อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ*. โครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบล วิถีพอเพียง บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน). บริษัท ที คิว พี จำกัด.
- จรัส เล็กสกุลติลก. (2539). *ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการเลี้ยงสุกรในจังหวัดน่าน*. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ฉลาด นันทโพธิ์เดช. (2546). *สภาพการผลิตและความต้องการบริการส่งเสริมการผลิตยางพารา ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในจังหวัดอุดรธานี*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ติลก แสงแก้ว. (2546). *การจัดการการผลิตและการตลาดของเกษตรกร ผู้ปลูกยางพาราในจังหวัดนครพนม*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นิคม มูลิกะคามะ. (2542). *ทฤษฎีใหม่ในหลวง: ชีวิตพอเพียง*. กรุงเทพฯ : ร่วมด้วยช่วยกัน.
- ประวิทย์ เรืองจรัส. (2544). *การจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนลุ่มน้ำยาว อำเภองาว จังหวัดลำปาง*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปัญญาศิลป์ เสนีย์. (2547). *กระบวนการการสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในจังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ผู้จัดการรายสัปดาห์. (2550). “เศรษฐกิจพอเพียงมาแรง ธุรกิจไทย-เทศใช้ได้” [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.gotomanager.com>.(20มกราคม 2551).
- มงคล ดำนธานินทร์. (2541) .*เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเชิงระบบ: หลักการและแนวทางปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ:บริษัท เวิร์ดเวฟ คอมมิวนิเคชั่น จำกัด.
- วิฑูรย์ ปัญญากุล. (2547). *เกษตรยั่งยืนวิถีการเกษตรเพื่ออนาคต*. กรุงเทพฯ:มูลนิธิสายใยแผ่นดิน. สกู๊ปหน้า 2551. “ตามรอยพ่อหลวง”. [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.naewna.com>. (21 มกราคม 2551).
- วิรัตน์ ไชยชนะ.(2543). *ศึกษาโครงสร้างของกลุ่มออมทรัพย์ และปัจจัยที่ทำให้กลุ่มเข้มแข็ง : กรณีศึกษา กลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปี้ยะ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ (ศศ.ม.(ไทยคดีศึกษา)) มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- เสนห์ จินะ. (2551). *การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านตาแว่น ตำบลเรือง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน*. เชียงใหม่ :วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สมศักดิ์ สมานไทย. (2546). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการป่าชุมชน ตำบลแม่ดาว อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาบริหารทรัพยากรป่าไม้, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2548). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.